

Qo'qon DPI

ILMIY XABARLAR

ISSN: 3030-3958

№ 4/2025

Qo‘qon DPI.

Ilmiy xabarlar

Кокандский ГПИ.

Научный вестник

№4/2025

УЎК 5/9(08) КБК 72я5 Қ 99	Bosh muharrir: Qo'qon davlat pedagogika instituti rektori D.Sh.Xodjayeva Mas'ul muharrirlar: Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektor N.S.Jurayev Xalqaro hamkorlik bo'yicha prorektor N.A.Kadirova Mas'ul muharrir yordamchisi: Ilmiy-tadqiqotlar, innovatsiyalar va ilmiy pedagogik kadrlar tayyorlash bo'limi boshlig'i D.O'rinboyev Nashr uchun mas'ul: M.Z.Muydinov
MUASSIS: Qo'qon davlat pedagogika instituti Qo'qon DPI. ILMIY XABARLAR- НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК. Кокандский ГПИ. Jurnal bir yilda o'n ikki marta chop etiladi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiya agentligida 2020-yil 9-iyulda 1085 raqam bilan ro'yxatga olingan. Jurnaldan maqola ko'chirib bosilganda, manba ko'rsatilishi shart. "Qo'qon DPI. Ilmiy xabarlar" ilmiy jurnali OAK Rayosatining 2021-yil 31- martdagi qarori bilan OAK ilmiy nashrlar ro'yxatiga kimyo, biologiya, filologiya, tarix, 2023-yil 5-maydagi №337/6 sonli Rayosat qarori bilan Pedagogika hamda 2024-yil 8-maydagi 5/7-sonli OAK tartib qoida komissiyasi qarori bilan Jismoniy madaniyat, psixologiya va san'atshunoslik fan tarmoqlari bo'yicha milliy nashrlar sifatida kiritilgan. Tahririyat manzili: 150700, Qo'qon shahar, Turon ko'chasi, 23-uy. Tel.: (0373) 542-38-38. Sayt: www.kspi.uz journal.kspi.uz ISBN: 978-9943-7182-7-2 "CLASSIC" nashriyoti 2025	TABIIY FANLAR И.И.Гибадуллина, кандидат биологических наук, (РФ) Sh.S.Nomozov, texnika fanlari doktori, professor, akademik (O'ZB) V.U.Xo'jayev, kimyo fanlari doktori, professor (O'ZB) I.R.Asqarov, kimyo fanlari doktori, professor (O'ZB) A.A.Ibragimov, kimyo fanlari doktori, professor (O'ZB) S.F.Aripova, kimyo fanlari doktori, professor (O'ZB) Sh.V.Abdullayev, kimyo fanlari doktori, professor (O'ZB) B.Yo.Abduganiyev, kimyo fanlari doktori, professor (O'ZB) A.E.Kuchboyev, biologiya fanlari doktori, professor (O'ZB) M.T.Isog'aliyev, biologiya fanlari doktori, professor (O'ZB) V.Yu.Isaqov, biologiya fanlari doktori, professor (O'ZB) T.O.Turginov, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent (O'ZB) A.M.Gapparov, kimyo fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent (O'ZB) I.I.Oxunov, kimyo fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) (O'ZB) A.Jh.Xusanov-fizika-matematika fanlari nomzodi, docent (O'ZB) O.A.Turdiyev, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent (O'ZB) G'.M.Ochilov, kimyo fanlari doktori, professor (O'ZB) B.No'monov, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent (O'ZB) M.Madumarov, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent (O'ZB) FILOLOGIYA FANLAR Huseyin Baydemir filologiya fanlari doktori, professor, (TR) И.А.Киселёва, доктор филологических наук, профессор (РФ) В.В.Борисова, доктор филологических наук, профессор (РФ) К.А.Поташова, кандидат филологических наук, доцент (РФ) Э.Р.Ибрагимова, кандидат филологических наук, доцент (РФ) S.Muhamedova, filologiya fanlari doktori, professor (O'ZB) G.Islailov, filologiya fanlari nomzodi, dotsent (O'ZB) IJTIMOIIY FANLAR Л.Г.Насырова, кандидат исторических наук, доцент (РФ) З.В.Галлямова, кандидат исторических наук, доцент (РФ) D.N.Abdullayev, tarix fanlari doktori (DSc), dotsent (O'ZB) M.Rahimov, tarix fanlari doktori (DSc), dotsent (O'ZB) PEDAGOGIKA FANLAR Р.Ф.Ахтариева, кандидат педагогических наук, доцент (РФ) Н.Н.Масленникова, кандидат педагогических наук, доцент (РФ) Л.А.Максимова, кандидат педагогических наук, доцент (РФ) X.I.Ibragimov, pedagogika fanlari doktori, professor, akademik (O'ZB) B.X.Xodjayev, pedagogika fanlari doktori, professor (O'ZB) B.S.Abdullayeva, pedagogika fanlari doktori, professor (O'ZB) N.A.Muslimov, pedagogika fanlari doktori, professor (O'ZB) N.M.Egamberdiyeva, pedagogika fanlari doktori, professor (O'ZB)

XALQ TABOBATIDA ISHLATILADIGAN INTRODUTSENT DORIVOR
O'SIMLIKLAR

¹*Yarmuhammedov Jasur Mansurovich,*
jasur_yarmuhammedov93@mail.ru

Buxoro Davlat Universitet o'qituvchisi.

²*Xaitova Lobar Baxtiyorovna,*
lobarxaitova22@gmail.com,

³*Norova Shaxnoza Shofiddin qizi,*
norovashaxnoza0705@gmail.com

Buxoro Davlat Universitet talabalari

Annotatsiya: Introduksiya jarayoni inson tomonidan tanlab olingan o'simlik turini madaniylashtirishga qaratilgan maqsadli faoliyat hisoblanadi. Introduksiya jarayonining tadqiqot ob'ektlari bo'lib mazkur joyda o'smagan yoki maxalliy tabiiy floradan tanlab olingan o'simlik (turkum, tur, kenja tur, nav va formalar) lar xizmat qiladi. Ushbu maqolada xalq tabobatida ishlatiladigan introdutsent dorivor o'simliklarning biologik tasnifi, kimyoviy tarkibi, tayyorlangan yig'ma choylar va ularning ishlatilishi haqida ma'lumotlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: introduksiya, dorivor, o'simliklar, efir moyi, alkaloid, flavonoid, mavrak, ortosifon, tukli erva, amarant, lavanda, qovoq, barg, ildiz.

Аннотация: процесс интродукции-это целенаправленная деятельность человека, направленная на культивирование выбранного вида растений. Объектами исследования процесса интродукции служат растения (роды, виды, подвиды, сорта и формы), не произрастающие в данной местности или отобранные из местной природной флоры. В этой статье представлена информация о биологической классификации, химическом составе и применении интродуцированных лекарственных растений, используемых в народной медицине.

Ключевые слова: введение, лекарственное средство, растения, эфирное масло, алкалоид, флавоноид, маврак, ортосифон, волосатая эрва, амарант, лаванда, тыква, лист, корень.

Annotation: the process of introduction is a targeted activity aimed at culturing the type of plant selected by man. The objects of research of the introduction process are served by plants (species, species, youngest species, varieties and forms) that have not grown in this place or have been selected from the maxillary natural flora. This article provides information on the biological classification, chemical composition and use of introductent medicinal plants used in folk medicine.

Keywords: introduction, medicinal, herbs, essential oil, alkaloid, flavonoid, sage, orthosiphon, hairy erva, amaranth, lavender, pumpkin, leaf, root.

Kirish.

Hozirgi vaqtda dori-darmon ishlab chiqarish tarmog'ining dorivor vositalarni tabiiylashtirish va dorivor o'simliklar xom-ashyosiga bo'lgan ehtiyojni qondirish dolzarb vazifalardan biridir. Butunjahon Sog'liqni Saqlash tas-hkilotining ma'lumotlariga ko'ra, mavjud dori-darmonlarning 60% ni dorivor o'simliklar xom ashyolaridan olingan preparatlar tashkil etadi. Respublikamizda ham mahalliy dorivor o'simlikshunoslikni rivojlantirish sohasida ko'pgina ilmiy va amaliy ishlar bajarildi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 12.10.2018 yildagi PQ-3968-son "O'zbekiston Respublikasida xalq tabobati sohasini tartibga solish chora-tadbirlari" to'g'risidagi qarori qabul qilingan. Ushbu maqola shu qarorlarni ijrosini ta'minlash uchun ma'lum darajada xizmat qiladi.[1]

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 10.04.2020 yildagi PQ-4668-son "O'zbekiston Respublikasida xalq tabobatini rivojlantirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar" to'g'risidagi qarorlari va mazkur sohaga doir boshqa me'yoriy-huquqiy hujjatlarda belgilangan vazifalarni amalga oshirishga muayyan darajada xizmat qiladi. [2]

Asosiy qism

1.M.U.Tadjiboyev, M.G.Numonjonov, D.S.Tuychiyev –Qovoq o'simligining kimyoviy tarkibi va shifobaxsh xususiyatlarini o'rgangan.[6]

Qovoq — *Cucurbita*, sapcha qovoq (oddiy qovoq) — *Cucurbita pepo* L.; o'ris qovoq (yirik qovoq, kartoshka qovoq) — *Cucurbita maxima* Duch.; osh qovoq (oyim qovoq) — *Cucurbita moschata* Duch.; qovoqdoshlar — Cucurbitaceae oilasiga kiradi. Qovoq turlari bir yillik, poyacining uzunligi 4—5 m ga etadigan o't o'simlik. Poyasi qirrali, dag'al tukli, jingalaklari yordamida osilib o'sadi. Bargi juda ham yirik, yuraksimon, chuqur 5 bo'lakli, dag'al tukli bo'lib, poyada uzun bandi yordamida ketma-ket joylashgan.

Kimyoviy tarkibi. Qovoq urug'i tarkibida 50% gacha yog', vitamin C va B1, organik kislotalar, karotinoidlar va boshqa moddalar bo'ladi. Mevasining etli qismi tarkibida qandlar (4—11%), vitamin C, B1 va B2 16 mg % gacha karotinoidlar, nikotin kislota va boshqa birikmalar bor.

Ishlatilishi. Tibbiyotda qovoq urug'i lentasimon (ba'zan yumaloq) gijjalarni haydash uchun ishlatiladi. Qovoq mevasi siydik haydash ta'siriga ega. Shu bilan bir qatorda u organizmdan xlor tuzlarini chiqib ketishini tezlashtiradi. Shuning uchun ham mevasining yumshoq qismi jigar va buyrak kasalliklarini davolashda qo'llaniladi. Qovoq mevasidan olingan karotinning yog'li eritmasi terining ba'zi surunkali kasalliklarini (ekzema, qiyin bitadigan yaralar), yiringli yara, kuygan va sovuq olgan yerlarni hamda shilliq pardaning zararlangan yerlarini davolashda ishlatiladi.(1-jadval).

Qovoq o'simligining tarkibiga kiruvchi moddalar va ularning dorivor xususiyatlari.

1-jadval

	Tarkibidagi modda nomi	%	Dorivorlik vazifasi va ahamiyati
1	Natriy, Kaliy	0.5	Moddalar almashinuvini ta'minlash
2	Rux	3	Urug' hujayralar faolligini orttirib, bepushtlikni davolashda
3	Temir	10	Kamqonlikni oldini olishda
4	Kaliy,Mis		Qon hosil bo'lishida
5	Toksik moddalar	1	Gijjalarni falajlaydi
6	Pectin	1	Ichak yallig'lanishini davolashda
7	Xolisterin	0	Ateroskleroz, gipertoniya kasalliklarini davolashda
8	Karotin	1	Teri va shilliq pardalarni davolashda
9	Suv	80	Tuz almashinuvi buzilishi va buyrak tosh kasalliklarini davolashda
10	Oqsil	28	Moddalar almashinuvida va energetik
11	Moy (urug'ida)	50	Moddalar almashinuvida va energetik
12	Qand	4-11	Moddalar almashinuvida va energetik
13	Quruq modda	15-18	Moddalar almashinuvida va energetik
14	Vitaminlar	20-30	Avitaminoz, gipovitaminozni davolashda

2.Yarmuhammedov J.M., Jumayev T.G., Ro'ziyeva Z.A. *Aerva Lanata* Juss. ni Buxoro viloyati sharoitida unib chiqishi va rivojlanishi ustida tadqiqot ishlari olib borilgan.[12]

Tukli erva (pol-pola) — *Aerva lanata* Juss. *A. machindoshlar* (tojixo'rozdoshlar) — Amagapthaseae oilasiga kiradi. Ko'p yillik, shoxlangan va bo'yi 55—70 sm ga yetadigan o't o'simlik. Barglari lansetsimon, ovalsimon yoki ellipssimon, tekis qirrali bo'lib, qisqa bandi yordamida poya va shoxlarda qarama-qarshi joylashgan. Gullari mayda, och yashil rangli bo'lib, qisqa boshhoqsimon gulto'plamiga o'rnashgan. Urug'i yaltiroq, qora rangli. O'simlikning hamma qismi sertukli, kulrangda.

Kimyoviy tarkibi. Mahsulot tarkibida flavonoidlar (asosan rutin), efir moyi va boshqa birikmalar bo'ladi.

Ishlatilishi. Mahsulot siydik haydash va spazmolitik ta'sirga ega. Shuning uchun O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi tukli erva damlamasini respublika hududida tibbiyot amaliyotida spazmolitik va peshob haydovchi vosita sifatida ishlatishga ruxsat bergan.(2-jadval)

Tukli erva o'simligining biologik tasnifi va dorivor xususiyatlari.

2-jadval

1.	O'simlik nomi	Tukli erva (pol-pola) — <i>Aerva lanata</i> Juss.
----	---------------	---

2.	Biologik tasnifi	Ko‘p yillik, shoxlangan va bo‘yi 55—70 sm ga yetadigan o‘t o‘simlik. Barglari lansetsimon, ovalsimon yoki ellipssimon, tekis qirrali bo‘lib, qisqa bandi yordamida poya va shoxlarda qarama-qarshi joylashgan.
3.	Kimyoviy tarkibi	Efir moyi- 0.1-0.3%, alkaloid-0.1-0.5%, flavonoid-0.5-2%
4.	Asl vatani	Hindiston, Shri-Lanka va Janubi-Sharqiy Osiyo
5.	Introduksiya qilingan davlatlar	Malayziya, Indoneziya, Xitoy, Tayland va Filippin
6.	Dorivorlik xususiyati	Siydik haydash va spazmolitik ta‘sirga ega.

3.Xolmo‘minova B.N va Mamaqulova I.E -Ortosifon (*Orthosiphon*) o‘simligining botanik tasnifi va agrotexnologiyasini o‘rganishda izlanishlar olib borilgan. [10]

Ortosifon — *Orthosiphon*. Ortosifon (buyrak choy) — *Orthosiphon stamineus Benth.*; yasnotkadoshlar — Lamiaceae (labguldoshlar — Labianae) oilasiga kiradi. Ko‘p yillik, bo‘yi 1—1,5 m ga etadigan doim yashil yarim buta yoki buta. Poyasi bir nechta, to‘rt qirrali, asos qismi yog‘ochlangan bo‘lib, pastki qismi to‘q binafsha, yuqori qismi yashil-binafsha yoki yashil, bo‘g‘imlari esa binafsha rangga bo‘yalgan. Bargi oddiy, bandi bilan poyada butsimon shaklda qarama-qarshi o‘rnashgan.

Kimyoviy tarkibi. Mahsulot tarkibida triterpen saponinlar, achchiq ortosifonin glikozidi, 1,5% gacha vino, limon va boshqa kislotalar, 0,2—0,66% efir moyi, 5—6% oshlovchi va boshqa moddalar hamda ko‘p miqdorda kaliy tuzlari bo‘ladi. Saponinlardan birining anglikoni — sapofanin a-amirin ekanligi aniqlandi.

Ishlatilishi. Ortosifon o‘simligining preparati siydik haydovchi vositasi sifatida buyrak (buyrak tosh kasalligi) hamda xoletsistit va yurak glikozidlari bilan birgalikda yurak kon tomiri sistemasining P—SH darajali kasalliklarida ishlatiladi.

4. N.T.Yo‘lchieva – amarant o‘simligi tarkibidagi flavanoidlar miqdorini aniqlash usuli va olingan natijalar keltirilgan. [9]

Amarant — (*Amaranthus*) amarantdoshlar — *Amaranthaceae* oilasiga kiradi. Bo‘yi 2—3 metr keladigan bir yillik o‘t o‘simlik. Poyasining yo‘g‘onligi 8—10 santimetr, bargi cho‘ziq va ellipssimon bo‘lib, poyaga uzun bandi bilan ketma-ket joylashgan. Gullari mayda, ko‘rimsiz bo‘lib, yirik yarim metrgacha boradigan supurgisimon gul to‘plamini hosil qiladi. Urug‘i mayda sharsimon qo‘ng‘ir yoki sariq rangda bo‘lib, 1000 donasining vazni 0,4—0,6 gramm keladi. Bir tup o‘simlik 0,5 kilogrammgacha urug‘ berishi mumkin. Urug‘ining osti yaltiroq bo‘ladi. Iyun oyida gullaydi, urug‘i iyulda etiladi.

Kimyoviy tarkibi. Amarantning bargida 30 foizgacha oqsil modda va 270—350 mg/kg koratin tutadi. Ularning tarkibida riboflovin, poli vitaminlar askorbin kislota, K, E, D va boshqa vitaminlar bor. Amarant urug‘i tarkibida 18—20 foiz oqsil, 8—9 foiz moy va 65—75 foiz uglevodlar bo‘ladi.

Ishlatilishi. Amarant moyi me‘da va ichak yaralarini davolash xususiyatiga ega bo‘lib, teri kasalliklari, qirqilgan yaralarni bitishini tezlashtirish uchun va nur kasalligi bilan og‘rigan bemorlarni davolashda qo‘llaniladi. Uning moyi oblepixa moyidan qolishmaydi va bir qator kasalliklarni davolashda ishlatilib kelinmoqda. Amarantning urug‘i tibbiyotda rak kasalligidan hosil bo‘lgan xavfli o‘smalar o‘shini oldini olish va so‘rilib ketishiga yordam beradi.

5.A.I.Joldasov, D.B.Tayirova –dorivor mavrak o‘simligining tibbiyot va farmasevtikadagi o‘rni va ahamiyati haqida ma‘lumotlar keltirilgan. [8]

Mavrak - *Salvia officinalis* L. - Lamiaceae - yasnotkaguldoShlar oilasiga mansub ko‘p yillik o‘t o‘simlik hisoblanadi. O‘rta yer dengizi bo‘yi butasi. Ildizi baquvvat yog‘ochlangan, sertarmoq ildizining asosiy qismi tuproqning 10-15 sm lik qatlamida joylashgan, ko‘pi bilan 68 sm chuqurlikkacha yetib boradi. Poyalari birinchi yili 4 qirrali, quyi qismi yog‘ochlangan, kulrang tusda yuqori qismi tukli, yashil, bo‘yi 80 sm gacha yetadi.

Kimyoviy tarkibi. Mavrak to‘pgullarida 0,58% efir moyi, o‘tida kumarinlar, flavonoidlar, saponinlar va boshqa moddalar bor.

Ishlatilishi. Mavrak barglari sharbatidan ilmiy tibbiyotda burishtiruvchi, mikroblarni yo‘qotuvchi, yallig‘lanishga qarshi vosita sifatida, og‘iz shillig‘i pardasining yallig‘lanishi, yuqori nafas yo‘llari yallig‘lanishi kasalliklarida, og‘iz va tomoqni chayishda ishlatiladi, yurak dorilari va boshqa vositalar tarkibiga kiradi. Gullari mikroblarni yo‘q qiluvchi "salvin" dorisini olishda qo‘llaniladi.

6. Xursanova Shahnoza Farhod qizi, Mamatqulova Iroda Ergashevna- Lavanda (*Lavandula officinalis*) o‘simligining botanik tasnifi va agrotexnologiyasini o‘rgangan.[7]

Lavanda – *Lavandula officinalis* L. Lamiaceae – yasnotkaguldoshlar oilasiga mansub. Doim yashil, bo‘yi 85-90 sm ga yetadigan, o‘ziga xos xushbo‘y hidli chala buta. Ildizi o‘q ildiz, tepa qismida yaxshi rivojlangan, yon ildizlari tarmoqlangan. Yuqori qismi sanoqsiz, chala yog‘ochlangan seshox poyalardan iborat. Bu poyalarning pastki qismidan har yili ko‘p miqdorda bir yillik novdalar o‘rib chiqadi. Gul hosil qiluvchi novdalari 4 qirrali, pastki qismi serbarg. Gullari tik to‘pgulni hosil qiladi.

Kimyoviy tarkibi. Lavanda tarkibida efir moylari (linalaol va uning murakkab efirlari, geraniol) bor. Flavonoidlardan apigenin, lutiolin va kvertsitin moddalari, fenol birikmalar, kumarinlar va taninlar uchraydi.

Ishlatilishi. Lavanda yog‘i tinchlantiruvchi hidga ega bo‘lib, stress va tashvish muammoli holatlarda ishlatilishi mumkin. U bosh og‘rig‘i, asabiy taranglik va migren uchun ishlatilishi mumkin. Tetiklantiruvchi xushbo‘yligi tufayli u aqliy faollikni oshiradi va asabiy charchoq, bezovtalik, tashvish va tashvishlarni yo‘q qiladi. Efir moyi linastetat surtma dorilar va kuygan joylarni davolashda ishlatiladigan “Pavian” aerosoli tarkibiga kiradi. Atir-upa sanpatida keng ishlatiladi. [11]

Tajriba va natijalar

1.Yig‘ma. Ushbu choy surunkali zotiljam kasalligini oldini olishda ishlatiladi.

№	O‘simlik nomlari	Miqdori (gr)
1	Oqqaldirmoq barglari	10.0
2	Ortosifon barglari	10.0
3	Mavrak barglari	10.0
4	Tog‘jambil o‘ti	10.0
5	Sariqchoy o‘ti	10.0
6	Qayin barglari	10.0

Tayyorlanishi. Olingan barcha o‘simlik yig‘malari aralashmasidan 1 osh qoshiq olib, ustiga 250 ml qaynoq suv quyiladi va 15-20 daqiqa tindiriladi. Kuniga 1/4 stakandan 3-4 marta ichiladi.

2.Yig‘ma. Ushbu yig‘ma choy oddiy huzunbuzarlarga qarshi ishlatiladi.

№	O‘simlik nomi	Miqdori (gr)
1	Mavrak barglari	25.0
2	Gazandao‘t barglari	25.0
3	Qayin barglari	25.0

Tayyorlanishi. Olingan barcha o‘simlik yig‘malar aralashmasidan 2 osh qoshiq olib, ustiga 500 ml qaynoq suv quyiladi va 15-20 daqiqa davomida qaynatiladi. So‘ngra suziladi. Kuniga 250 ml dan 2 mahal ertalab va kechqurun ichiladi.

3.Yig‘ma. Ushbu tayyorlangan damlama ona sutini ko‘paytirishda ishlatiladi.

№	O‘simlik nomi	Miqdori (gr)
1	Qulmoq g‘uddalari	20.0
2	Mavrak barglari	40.0
3	Yong‘oq barglari	10.0

Tayyorlanishi. Olingan barcha o‘simlik yig‘malar aralashmasidan 1 choy qoshiq olib, uning ustiga 200 ml qaynoq suv quyiladi va 20 daqiqa davomida damlab qo‘yiladi. So‘ngra suzilib iste‘mol qilinadi. Bunday amal kuniga 2-3 marta ichiladi. Bu dorivor omil ham emizikli ona suti haddan tashqari mo‘llicigida me‘yorlashtiruvchi ta‘sir ko‘rsatadi.

Xulosa qilib aytganda, Respublikamiz sharoitiga introduksiya qilingan dorivor o‘simlik turlari madaniylashtirilgan. Ushbu maqolada xalq tabobatida ishlatiladigan introdutsent dorivor o‘simliklarning biologik tasnifi, kimyoviy tarkibi, tayyorlangan yig‘ma choylar va ularning ishlatilishi haqida ma‘lumotlar keltirildi. Ular iste‘mol qilinadi, choy damlanadi, dorivor damlamalar tayyorlab, turli kasalliklarni davolashda va kosmetologiya sanoatida ham foydalaniladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1.O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 12.10.2018 yildagi PQ-3968-son “O‘zbekiston Respublikasida xalq tabobati sohasini tartibga solish chora-tadbirlari” to‘g‘risidagi –PQ-3968-son qarori.- Toshkent, 2018.

2.O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 10.04.2020 yildagi PQ-4668-son “O‘zbekiston Respublikasida xalq tabobatini rivojlantirishga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar” to‘g‘risidagi –PQ-4668-son qarori. – Toshkent, 2020.

3.B.Y.To‘xtayev, E.T.Ahmedov (2021) Dorivor o‘simliklarni o‘stirish va yetishtirish, Tasvir Toshkent-2021.

4.M.A.Sobirov, N.T.Farmonova, Z.S.Saloxiddinov, M.Z.Rizamuhammedova (2019), Dorivor o‘simliklar atlas, Toshkent-Noshir-2019.

5.O‘.Ahmedov, A.Ergashev, A.Abzalov, M.Yulchiyeva, S.Azimboyev, (2019) Dorivor o‘simliklarni yetishtirish texnologiyasi fanidan amaliy mashg‘ulotlar, Toshkent Iqtisod-Moliya-2018.

6.Tojiboyev, M. U., & Tuychiyeva, D. S. (2019). Qovoq o‘simligining kimyoviy tarkibi va shifobaxsh xususiyatlari. *Молодой ученый*, (43), 298-301.

7.Mamatqulova, I. E., & Rasulova, Z. Q. Q. (2022). DORIVOR TIRNOQGUL (SALENDULA OFFICINALIS) O‘SIMLIGINING GENETIK TUZILISHI HAMDA DORIVORLIK XUSUSIYATLARI. *Academic research in educational sciences*, (3), 310-312.

8. AI, J., & DB, T. (2024). DORIVOR MAVRAK O‘SIMLIGINING TIBBIYOT VA FARMATSEVTIKADAGI O‘RNI VA AHAMIYATI. *Central Asian Journal of Education and Innovation*, 3(2-2), 36-40.

9. Yo‘lchieva, N. Y. N. (2024). AMARANT OSIMLIGI TARKIBIDAGI FLAVANOIDLAR. *Universal xalqaro ilmiy jurnal*, 1(3), 167-170.

10. Xolmo‘minova Billura Nuriddin qizi, Mamatqulova Iroda Ergashevna - ORTOSIFON (ORTHOSIPHON) O‘SIMLIGINING BOTANIK TASNIFI VA AGROTEXNOLOGIYASI. (2022). *Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences*, 110-13. <https://ijournal.uz/index.php/jartes/article/view/412>

11. “ Dorivor o‘simliklari introduksiyasi” fani bo‘yicha o‘quv-uslubiy majmua Tuzuvchi: J.M. Yarmuhammedov – Buxoro-2024.

12. Yarmuhammedov, J. (2023). AERVA LANATA JUSS. NI BUXORO VILOYATI SHAROITIDA UNIB CHIQISHI VA RIVOJLANISHINI O‘RGANISH. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz), 43(43).